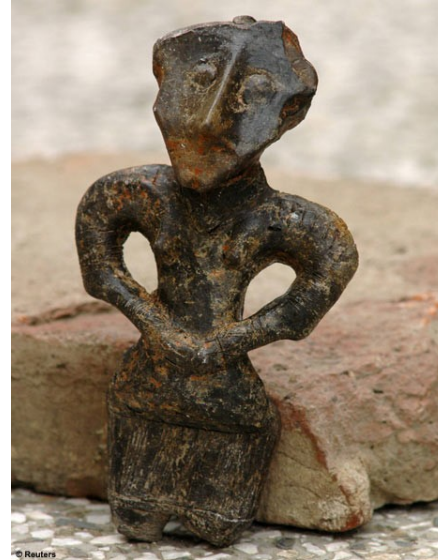

Představy o člověku v dějinách

Prehistorický počátek

- Kdy člověk začal uvažovat nad sebou samým?
  - Min. před 50 000 lety (prehistorie)
  - Souvislost se vznikem řeči

Jak jeho uvažování vypadalo?

Lidé se chápali prostřednictvím mýtů.

Mýty

= posvátné příběhy
odehrávající se v
dávných časech, ve
kterých vystupují bohové,
nadpřirození hrdinové i
lidé

Člověk a vše, co se ho týká, bylo
vytvořeno bohy.

Mýty popisují, jak se to událo
(pochopení člověka na základě znalosti jeho vzniku)

Probouzení

Mýtus

- polosen mysli (Patočka)
- bez zdůvodňování
- spontánní výtvar lidské mysli

Probouzení: Mezi původními mytologickými, náboženskými a magickými představami se začínají objevovat výsledky úvah, pochybnosti, argumenty – a tedy filozofie

Vznik filozofie

Počátek příběhu filozofie v antickém Řecku?

- Stejně úvahy jako u presokratiků v Indii v téže době, ale i dříve
- Probouzení není skokové, ale postupné, kontinuální
- Známe jen úvahy zapsané a dochované
- Starověká indická filozofie aktuálnější než starověká řecká

Indická filozofie - základy

1. Pesimismus: lidský život je plný utrpení
  2. Reinkarnace: člověk se po smrti převtěluje do dalších bytostí
- Potřebujeme ukončit koloběh převtělování (spasení, mókša)

Ale jak..?

Indická filozofie - átman

Klíčový písemný pramen: upanišady

Átman = nejvnitřnější a nejhlubší já, duše

Brahma = prazáklad všeho, počátek, tvůrčí duše světa

Átman = Brahma

(nebo alespoň jsou v úzkém styku)

Poznání átman a jednoty → spasení

Možné až po dlouholetém soustředění,
meditaci, askezi

Indická filozofie - Buddha

Klíčový písemný pramen: Tripitaka
Buddha nar. okolo 560 př. Kr.

Buddhovy 4 ušlechtilé pravdy:

- Všechno žití je strast
- Všechna strast má příčinu v žádosti, žízni
- Odstranění žádosti vede k odstranění utrpení a k přerušení nových zrodů (Nirvána)
- Cestou k tomuto osvobození je ušlechtilá osmidílná stezka

Člověk v křesťanství I

Klíčová kniha: Bible

Příběh o stvoření z Genesis:

I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.

I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.

Člověk v křesťanství II

Klíčová kniha: Bible

Příběh o stvoření z Genesis:

I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi.“

- Vysoká hodnota člověka
- Spor o ekologii

Člověk v křesťanství III

- Hříšnost (dědičný hřích) → potřeba vykoupení a boží milosti
- Úlohou člověka plnit boží vůli
- Cílem člověka věčný život

Novověk

Rozvíjející se věda a důraz na vlastní rozum začíná měnit představy o člověku a podkopávat dosud zcela dominující křesťanský světonázor.

Nejlepším příkladem Koperníkův heliocentrismus (1543): Země (a člověk s ní) není středem světa.

René Descartes

Člověk je především *res cogitans* – věc myslící (mající vědomí)

Člověk x zvíře: Zvíře je stroj, člověk má navíc vědomí a jazyk

- stroj by mohl mluvit, ale ne sestavovat slova a reagovat na všechny možné situace
- **jazyk** svobodně vyjadřuje nové myšlenky

Dualistické pojetí člověka jako spojení mysli a těla (dvě základní substance)

- Tělo je jen **mechanismus** – cesta k mech. pojetí člověka jako celku
- Interakce mezi tělem a čistou myslí se děje v **šišince** skrze jemnou hmotu

Baruch Spinoza

Je jen jedna substance, vědomí a hmota jsou dvě různé vlastnosti této substance

Je nutné zkoumat člověka (jeho podstatu, vlastnosti, pudy, vášně), „*jako bychom se zabývali přímkami, plochami a pevnými tělesy.*“ (uplatnil v hlavním díle Etika)

Všechno dění je determinováno a v tomto smyslu neexistuje svobodná vůle.

John Locke

Nemáme žádné vrozené ideje (jak si mysleli Descartes a Spinoza) všechno poznání musí přijít skrze smysly

optimistické pedagogické názory: dítě je velmi tvárné a je čistě na nás, co z něj výchovou pomocí dobrých podnětů vytvoříme

Ateismus v 18. st.

Do společnosti se více rozšířil v rámci francouzské revoluce, v 17. st. ještě prakticky nezastávaný

Autoři:

- Baron Holbach: *System přírody*
- La Mettrie: Člověk stroj

Ateismus v 19. st.

Ludwig Feuerbach: *Podstata křesťanství*

- Náboženství jsou nepravdivá, ale vyjevují nám naši vlastní podstatu – bohové jsou totiž projekcí toho, jací si v hloubi přejeme být
- Projekcí se této dobré podstaty vzdáváme (odcizujeme se sami sobě) – náboženství tedy brání našemu vlastnímu zdokonalení

Arthur Schopenhauer

- Navazoval na **východní filozofii**

Max Stirner

- Já jako „kreativní nic“
- Naší podstatě nás odcizuje vše, čím se necháváme vázat, ať již je to náboženství či jakákoliv jiná ideologie (humanismus, nacionalismus apod.)
- Stěžejní teoretik **anarchismu**

Karl Marx

Uskutečňující se **podstatou člověka je práce** - člověk je **předmětná bytost**

Převládá ale **odcizená práce**: člověk nenaplňuje svou podstatu.

Odcizená práce

- **Původ: soukromé vlastnictví, výroba zboží, směna ---**
- Rozporné spol. vztahy:
  - nehlouběji u proletariátu: musí prodávat i sám sebe – pracovní sílu
  - z potřeb druhých prostředek vlastního obohacení →
    - zájem na ošizení druhého
    - degradace druhého
    - člověk je izolované individuum bez vztahu k celku
    - osobní zájem nad společenským

Převzal Feuerbachovu kritiku náboženství

Obrovský vliv skrze **komunistické** hnutí

Fridrich Nietzsche

„Člověk jest provaz natažený mezi zvířetem a nadčlověkem – provaz nad propastí.“

„Co je velkého na člověku, jest, že je mostem, a nikoli účelem.“

Nadčlověk

- Je si plně vědom toho, že není nic jiného než tento svět, chaotický, hnaný vůli k moci
- Chce této skutečnosti radostně přitakat a plně v ní žít
- Odhazuje veškeré tradiční hodnoty a morálku (například soucit), nenechává se jimi nijak vázat ve svém rozletu (morálka pánů x morálka otroků)